

SZÉCSI NOÉMI
Jókai és a nők
 Magvető
 Budapest, 2025

Kiss A. Kriszta

Nőuralom a Jókai-házban

Szécsi Noémi *Jókai és a nők* című kötete 2025 februárjában, a Jókai-bicentenáriumra időzítve jelent meg, és egyedülálló perspektívából mutatja be az író, újságíró, szerkesztő és politikus életútját, valamint munkásságát. Ahogyan azt a cím is előrevetíti, Szécsi Jókai életének különböző nőalakjain keresztül tekint a 19. század legsikeresebb szerzőjére. És bár az emlékevektől megfáradt olvasó elsőre azt gondolhatná, talán egy újabb, „praktikusan” éppen ekkorra ütemezett, súlytalan Jókait tematizáló kötetről lehet szó: Szécsi Noémi jelentős hatású nőörténeti kutatásai garanciát biztosítanak arra, hogy a lehető legnagyobb bizalommal kezdhesünk bele az olvasásba.

Bizonyára a – talán nem a legszerencésebben kiválasztott, bulváros tartalomra utaló – cím hozhatta elő belőlem azt a régi olvasás-élményt, amely a Jókai életével való ismerkedésem egyik első és talán a legérdemtelenebb állomása volt: Kelecsényi László *Rózától Belláig (Jókai szerelmei)* című könyvéről van szó. Szécsi kötetét számos Jókai-monográfiával és életét-munkásságát feldolgozó kötettel lehet párhuzamban olvasni, azonban az említett kiadványtól éppen annyira messze áll, mint azt remélni mertem, amikor tudomást szereztem erről a megjelenésről. Éppen ezért, mielőtt belekezdenék jelen kötet tárgya-

lásába, szükségesnek gondolom körüljárni a cím kérdését, amelyről sokkal inkább asszociálhatunk irodalom-népszerűsítő, mint tudományos munkára. Bár a cél bizonyára Jókai szélesebb olvasóközönségnek való bemutatása (is) lehetett, összességében kissé méltatlannak találok ehhez a komoly munkához ezt a – leginkább csak a magánéletre utaló – címválasztást. Nemcsak az utószóból derül ki ugyanis, hogy Szécsi kutatómunkája milyen hosszú és mélyreható volt, hanem már az első oldalak elolvasása után is egyértelmű a többtucatnyi Jókai-regény, a szerző életének és korának alapos ismerete, nem beszélve az irodalom- és nőtörténeti diskurzusban való jártasságról. A „szigorúan vett”, pontosabban konvencionálisabb tudományos munkáktól (monográfiáktól, tanulmánykötetektől) valóban eltér a *Jókai és a nők*. Míg előbbieket leginkább egyetemi hallgatók és kutatók forgatják, Szécsi kötete várhatóan képes lesz szélesebb olvasóközönséget bevonni. Ha pusztán formailag tekintünk rá, a fegyelmezetten rövid széljegyzetek (hosszú lábjegyzetek helyetti) használata, valamint a rengeteg értékes képmelléklet éppen annyira vonzóvá teheti a kötetet a Jókai műveivel ismerkedni kívánó befogadók számára, mint a lendületes, könnyed, mégis pontos és nem körülményeskedő elbeszélői mód. Nem beszélve arról, hogy a Magvető Kiadó gondozásában jelent meg a kötet, amely könnyebb eljutást biztosíthat a Jókait kedvtelésből olvasókhoz.

A szerző igen messziről indít: Jókai édesanyjának bemutatása során különböző kortárs párhuzamokkal él, amely Szécsi alapos nő-történeti ismereteiről tanúskodik. A *Jókai és a nők* legnagyobb novuma ugyanis ebben lelhető fel: a címszereplő életében fontos szerepet játszó nőt nemcsak a férfihoz való viszonyulásukban ismerteti meg, helyzetüket és sorsukat a kor társadalmi kontextusában is pozicionálja. Igen jelentős szempont ez Laborfalvi Róza esetében is, akinek az életéről rendszerint attól a ponttól van bármi tudásunk, hogy 1848. március 15-én feltűzte a kokárdát Jókai mellkasára. Az őt tárgyaló fejezetben Szécsi röviden áttekinti a vándorszínészet, majd a kőszínházi színészet magyarországi alakulását (amely szorosan összekapcsolódik Laborfalvi édesapjával), bemutatja, hogyan vált színésznővé – és mit is jelentett akkoriban és/vagy akár mit jelent ma színész(nő)nek lenni („Laborfalvi Róza tizenhat éves kora óta igyekezett helyállni egy olyan pályán, amelynek művelését még a 21. században is olyan tényezők határozzák meg, amelyek kívül állnak az illető szakmai alkalmasságán” [146]). Laborfalvi pályafutásának első éveit

márpedig éppen annyira izgalmasak, mint a már Nemzet Színésznőjeként ismert asszony karrierje.

Jókai élete rendkívül regényesnek tűnik fel ebben a kötetben, Szécsi azonban tesz arról, hogy ne legyenek illúzióink: az „írófejedelem” korántsem volt olyan makulátlan életű regényhős, mint amilyeneket a legtöbb művében megalkotott. Sok-sok elrejtteni való családi titok, sértődöttség, kicsinyesség és homályosság övezi a Jókay-Jókai családot, amelyek nem nyernek feloldozást a „történet” végén. Szécsi bátran nyúl olyan témákhoz, mint az író nevelt lányaival való (vélt és félig-meddig bebizonyított) kapcsolatai, valamint izgalmas mélyfúrásokat tesz egy-egy „legenda” kapcsán. Ilyen szóbeszéddek bőven akadnak Jókai emlékezetében, hiszen a szerző évtizedeken át gondosan alakította saját mitológiáját különböző műfajokban írt szövegekkel. Szécsi körültekintően, minden potenciális tartózkodási helyet és lehetőséget vizsgálva tárgyalja például Laborfalvi házasságon kívül született lányának, II. Rózának állítólagos kapcsolatát Andrassy Gyula gróffal. Lényegében kizárja annak az eshetőségét, hogy III. Róza (aki szintén „kakukkfőka”, vagyis házasságon kívül született lány) a később neves politikus törvénytelen gyermeke lenne – ugyanakkor figyelmet szentel a híresztelés potenciális lélektani hatásának, amely a fiatal lányt érthette. Egyedül a könyv közepe táján érződhet úgy, hogy a megtévesztően bulváros cím kissé közelít a tartalomhoz, amikor is Jókai és Lukinics Ottília kapcsolatát tárja fel Szécsi. Ami ugyanakkor nem írható a szerző számlájára, hiszen ez Jókai magánéletének leginstabilabb szakasza, ami valóban a különböző nők közötti „ingázásról” szól.

Szécsi Noémi finom egyensúlyt tart annak a kérdéskörnek a tárgyalásában, hogy Jókai mennyire volt – mai szóval élve – feminista, mennyire emelte fel a nőket, milyen lehetőségeket biztosított nekik, hogyan bánt velük, és mit gondolt róluk. Szécsi humora és enyhe szarkazmusa leginkább ezeken a pontokon fedezhető fel: sosem mondja ki nyíltan, hogy Jókai gondolkodása és álláspontja mi is volt ebben a témában, inkább példákkal él, és idézi a nagy hatalmú író hangzatos, de olykor súlytalan szavait. Valóban komplikált kérdés ez: tagadhatatlan, hogy Jókai többször felszólalt például a nőírók ügyében, bátorította őket az alkotásra, regényeiben és kisprózai írásaiban felvázolt olyan társadalmi létformákat, amelyekben a nők szóhoz és hatalomhoz jutottak vagy „férfiszerepeket” töltöttek be – magánéletében pedig folyton-folyvást olyan nőkkel vette körbe magát, akik uralkodtak

rajta. Saját nőrokonaival ellentétben Jókai kívánatosnak találta, hogy egy fiatal lány művészeti pályára lépjen – de mindig élt megkötésekkel: egy nő tanulhat festészetet, de ugyanakkor időben érjen haza, hogy elő tudja teremteni férjének az ebédet. Néhány ellenpélda kivételével Jókai mindössze saját fiatal nőrokonait buzdította és segítette a „férfias” pályákon való előmenetelben, de igazán komolyan sosem állt a női emancipáció mellé. Kortársaihoz képest rendkívül haladó szellemű volt ebben a témában, de Szécsi nem áttatja olvasóját azzal, hogy könyvének főhőse modern értelemben vett „feminista” író volna. Rendkívül kifejező Jókai fent leírt szemléletének ábrázolására az a történet, amelyet Szécsi III. Róza kapcsán beszél el (Váli Mari, Jókai unokahúgának visszaemlékezése nyomán): az író Balatonfüreden gondosan összegyűjtögette a nevelt lánya által a festőiskolában készített aktrajzokat, akárhányszor vendég toppant a házba. Ez a komikus epizód kiválóan jellemzi Jókait: bár taníttatja a gondjaira bízott lányt és támogatja a kibontakozását, mégis megpróbálja elrejtetni a bizonyítékokat, amelyek a társadalmi normák szerint szegénybe hoznák és igencsak nagy bajba sodornák a férjetlen Rózát.

A címen és borítón kívül – amelyről véleményem szerint túl későn derül ki, ki készítette és mi a jelentősége – mindössze egyetlen további kivetnivalóm akadt. Úgy éreztem, Szécsi olykor túl direkten és meglehetősen merészen von párhuzamokat a Jókai életében szerepet játszó nők és regényhősnői között. Mintha azt sugallná, hogy szinte minden női karakter (és karakterséma) egyenesen eredeztethető egy-egy valós alakból. Bár egyes regényhősnők (például Jókai egyik legismertebb autofikciós regénye, a *Politikai divatok* Juditja és Szerafinjja) valóban mintapéldái az imaginárius térbe helyezett létező alakoknak, időnként mégis kissé túlzónak éreztem az egyeztetéseket. Ez azonban ritkán zökkentett ki, hiszen a kötet nemcsak tudományosan állja meg a helyét, hanem – mint fentebb említettem – rendkívül izgalmas és kellemesen szórakoztató olvasmány. Jókai autobiografikus kisprózájával foglalkozó kutatóként is számos újdonságot és meglepő tényrt fedeztem fel a könyvben, ami jól mutatja Szécsi több mint egy évtizedes gyűjtőmunkáját, és nem utolsósorban az írás lendületessége bizonyítja, hogy a szerző szépírói kvalitásai is teret nyertek a könyvben. A kötet végére már úgy forgattam a lapokat, mintha csak egy Jókai-regény lenne a kezemben: hisz valójában Jókai „legnagyobb regényét”, az életét ismerhetjük meg Szécsi tolmácsolásában. Az utolsó fejezetek a legszomorítóbbak, és lélektanilag a legmélyebbek is. Jókai utolsó

évei, majd a halálát követő hagyatékperek letaglózóan hathatnak az olvasóra – az azonban rendkívül dicséretes Szécsi elbeszélésében, hogy nem részrehajló egyetlen személy irányába sem. Nagy Bellát éppen olyan távolságtartással ábrázolja, mint Jókai nevelt lányát, III. Rózát. Pedig nehezen lehetne felmutatni két egymástól ennyire eltérő nőt.

Egy dologban azonban majd' minden női alak hasonlított egymásra Jókai különböző életszakaszaiban és otthonaiban: minden lehetőséget megadtak arra, hogy a munkájában érvényesüljön (vagyis pénzt keressen), a hétköznapi ügyes-bajos dolgokban azonban felvették az irányítószerpet, olykor aktívan, olykor pedig passzív-agresszívan.